

**Een karterend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de
Doetinchemseweg te Varsseveld,
gemeente Oude IJsselstreek (Gld)**

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

ARC-Rapporten 2010-7

Geldermalsen
2010
ISSN 1574-6887

Colofon

Een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Doetinchemseweg te Varsseveld, gemeente
Oude IJsselstreek (Gld)

ARC-Rapporten 2010-7
ARC-Projectcode 2009/755

Tekst

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

Afbeeldingen

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

Redactie

A.J. Wullink

definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Varsseveld, Doetinchemseweg
Projectcode	2009/755
Cis-code	38600
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Oprachtgever	Econsultancy Boxmeer, dr. J.J.A. Wijnen
Contact	0485-581818, wijnen@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Oude IJsselstreek, dhr. F. Kroesen
Contact	0315-292292, info@oude-ijsselstreek.nl
Toetsing	Regio Achterhoek, drs. M.H.J.M. Kocken
Contact	0314-321235, m.kocken@regio-achterhoek.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Doetinchemseweg 8-16
Plaats	Varsseveld
Gemeente	Oude IJsselstreek
Provincie	Gelderland
Kaartblad	41 A
RD-coördinaten	N: 228797/440102 O: 228858/440069 Z: 228851/440045 W: 228793/440055
Oppervlakte	ca. 2.760 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden; dekzand
Geomorfologie	bebouwd, gelegen binnen een dekzandlandschap met tientallen kleine dekzandkopjes
Bodem	bebouwd, gelegen binnen een groot gebied met hoge zwarte enkeerdgronden bestaande uit leemarm en zwak lemig zand (zEZ21).
Historische situatie	Begin 19e eeuw ligt het plangebied tussen de huidige Doetinchemseweg en het huidige Zelhemsevoetpad. Het plangebied bestond voornamelijk uit tuinen met woningen en bijgebouwen. De samenstelling en de dekkingsgraad van de bebouwing is sindsdien gewijzigd.
Archeologische verwachting	De onderzoekslocatie wordt niet afgedekt door de IKAW. De hoge enkeerdgronden in de omgeving hebben een hoge trefkans, de overige bodemtypes een lage tot middelhoge.

Legenda

 Onderzoekslocatie

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Boxmeer heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Doetinchemseweg 6-16 te Varsseveld in de gemeente Oude IJsselstreek. (afb. 1). Aanleiding van dit onderzoek vormt de voorgenomen sloop van de bestaande bebouwing en de realisatie van nieuwbouw van een aantal woningen en winkels en een aanbouw tegen de aangrenzende supermarkt. Er zal een oppervlakte van circa 1.660 m² worden bebouwd. Circa 1.200 m² van deze bebouwing zal bestaan uit een deels overbouwde en deels ondergrondse parkeerkelder met een aanlegdiepte van circa 3,5 m –mv. De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 4 december 2009 door dr. J.J.A. Wijnen en drs. E.M. ten Broeke van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In november 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ De resultaten van het onderzoek worden hieronder weergegeven.

Varsseveld ligt in een gebied van dekzandruggen en -kopjes. Rondom Varsseveld komen hoge enkeerdgronden voor, maar ook beekerdgronden, laarpodzolen en veldpodzolen. De hoge enkeerdgronden hebben volgens de IKAW een hoge trefkans, de beekerdgronden en laarpodzolen een middelhoge en de veldpodzolen een lage trefkans. Door de ligging van de onderzoekslocatie in de kern van Varsseveld wordt locatie niet afgedekt door de bodemkaart en IKAW. De archeologische trefkans hangt dus af van het bodemtype dat wordt aangetroffen. In principe kunnen bewoningssporen vanaf het Laat Paleolithicum worden verwacht. In de omgeving van varseveld zijn diverse waarnemingen bekend van vondsten uit de periode Bronstijd–Romeinse Tijd. In de oude kern van Varsseveld zijn bij diverse opgravingen bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd aangetroffen. Het gebied rondom de Doetinchemseweg en ook de onderzoekslocatie is in ieder geval al sinds het begin van de 19e eeuw bebouwd.

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Wijnen, J.J.A., november 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Doetinchemseweg 6-16 te Varsseveld in de gemeente Oude IJsselstreek*, Econsultancy Rapport 09106060 (conceptversie).

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 15 cm op het onderzoeksterrein 7 boringen geplaatst tot maximaal 200 cm –mv. De boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing en de toekomstige nieuwbouw, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Hiertoe is het opgeboorde materiaal gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het karterend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. In alle boringen zijn zeer fijne, zwak siltige zanden aangetroffen. In een twee boringen (1 en 2) werd onderin het zandpakket fijn grind aangetroffen.

In alle boringen, behalve boring 6, was sprake van een dik eerddek (Aap-horizont > 50 cm). In boring 6 werd een matig dik eerddek (30–50 cm) aangetroffen onder 50 cm ophoogzand. Mogelijk is het eerddek hier afgetopt. In het eerddek, dat donkerbrijs van kleur is, komen ook loodkorrels (boringen 1 en 2) en ijzerconcreties (boringen 3 en 4) voor. In boring 1 is onder het eerddek een intact podzolprofiel aangetroffen, bestaande uit een uitspoelings- of E-horizont, een inspoelings- of B-horizont en vanaf 120 cm –mv het onveranderde moedermateriaal of C-horizont. Binnen de C-horizont komen tussen 130 en 140 cm –mv ook roestvlekken voor, dit is de zogenaamde gley-zone of Cg-horizont, het niveau waarbinnen het grondwater fluctueert. In boringen 2 en 6 wordt eveneens een podzolbodem aangetroffen onder het eerddek. Hier ontbreekt de E-horizont echter. de loodkorrels in het eerddek wijzen er op dat er wel een E-horizont aanwezig is geweest. In boringen 3, 4 en 5 wordt direct onder het eerddek het oorspronkelijke moedermateriaal aangetroffen, waarin ook roestvlekken voorkomen (Cg-horizont). In boring 3 is er zelfs sprake van ijzerconcreties. In boring 7 tenslotte, wordt onder het eerddek een verrommeld pakket met baksteenfragmenten aangetroffen. Vanaf 160 cm –mv wordt weer het onverstoorde moedermateriaal aangetroffen. Mogelijk betreft de verrommelde laag een opgevulde kuil of iets dergelijks.

De zwak siltige, zeer fijne zanden zijn eolisch afgezette dekzanden uit het Laat-Glaciaal (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden). De grindhoudende zanden die in boringen 1 en 2 aan de basis worden aangetroffen, zijn fluvioeolische afzettingen uit het Laat-Pleniglaciaal. Deze zanden, die door wind en water zijn afgezet behoren ook tot de Formatie van Boxtel. Vroeger stonden deze zanden bekend als Oud Dekzand en op de geomorfologische kaart worden ze aangeduid als 'ten dele verspoelde dekzanden'. De bodem kan, op basis van de dikte van de eerdlaag, worden geclassificeerd als hoge enkeerdgrond. Het oorspronkelijke bodemtype is in boringen 1 en 2 een veldpodzol geweest. In boringen 3, 4 en 5 is het oorspronkelijke bodemprofiel of een veldpodzol geweest die volledig is afgetopt, of een beekerdgrond. Indien de eerdlaag in boring 6 niet is afgetopt, wordt de bodem hier als laarpodzol geclassificeerd. Voor boring 7 kan niet worden vastgesteld wat het oorspronkelijke bodemprofiel is geweest.

2.1 Archeologische indicatoren en vondsten

In de eerdlaag zijn diverse archeologische indicatoren aangetroffen uit de Nieuwe Tijd. Het betreft baksteenfragmenten, pijpaaarde en aardewerk. De pijpaaarde (een fragment van een pijpekop (boring 6) en een steel (boring 7)) stamt uit de 17e tot 19e eeuw. In boringen 2 en 3 werden fragmentjes 20e eeuws wit porse-

lein aangetroffen. In boring 2 bevond zich een fragment steengoed en in boring 5 een fragment roodbakend steengoed. Beide fragmenten komen waarschijnlijk uit Stadtlohn-Vreden en stammen uit de late 18e/vroege 19e eeuw. Baksteen werd aangetroffen in de eerdlaag in boringen 1, 4, 5 en 6. In boring 7 werd baksteen aangetroffen in het verrommelde niveau onder de eerdlaag. Het materiaal is bestudeert door aardewerkspecialiste drs. K.L.B. Bosma van ARC bv.

De archeologische waarde van indicatoren in het esdek is zeer beperkt, omdat het losse vondsten betreft die niet in de context van eventuele eerdere bewoning op de onderzoekslocatie zijn te plaatsen. Wel zou op basis van deze resten (en met name het ontbreken van middeleeuwse resten) geconcludeerd kunnen worden dat het esdek pas in de Nieuwe Tijd tot ontwikkeling is gekomen. In dit eerddek is baksteen, pijpjarde en aardewerk uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. In de bodem onder het eerddek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

3 Samenvatting en conclusie

Varsseveld ligt, volgens het bureau-onderzoek van Econsultancy, in een gebied van dekzandruggen en -kopjes. Rondom Varsseveld komen hoge enkeerdgronden voor, maar ook beekerdgronden, laarpodzolen en veldpodzolen. De hoge enkeerdgronden hebben volgens de IKAW een hoge trefkans, de beekerdgronden en laarpodzolen een middelhoge en de veldpodzolen een lage trefkans. Door de ligging van de onderzoekslocatie in de kern van Varsseveld wordt locatie niet afgedekt door de bodemkaart en IKAW. De archeologische trefkans hangt dus af van het bodemtype dat wordt aangetroffen. In principe kunnen bewoningssporen vanaf het Laat Paleolithicum worden verwacht. In de omgeving van varseveld zijn diverse waarnemingen bekend van vondsten uit de periode Bronstijd–Romeinse Tijd. In de oude kern van Varsseveld zijn bij diverse opgravingen bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd aangetroffen. Het gebied rondom de Doetinchemseweg en ook de onderzoekslocatie is in ieder geval al sinds het begin van de 19e eeuw bebouwd.

Tijdens het karterend inventariserend booronderzoek zijn op de onderzoekslocatie hoge enkeerdgronden aangetroffen. Het oorspronkelijke bodemtype is een veldpodzol geweest of op een deel van de locatie mogelijk een beekerdgrond. Door de aanwezigheid van een eerddek is er sprake van een hoge archeologische trefkans voor de onderzoekslocatie. Gezien de ligging binnen de oude dorpskern van Varsseveld, waar al het nodige is aangetroffen, geldt deze trefkans voornamelijk voor bewoningsresten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Daarnaast kunnen er ook nog bewoningssporen uit de periode Neolithicum–Vroege Middeleeuwen worden verwacht. Doordat de top van de oorspronkelijke bodem in het esdek is opgenomen, is de kans op archeologische resten uit het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum klein te noemen.

4 Aanbeveling

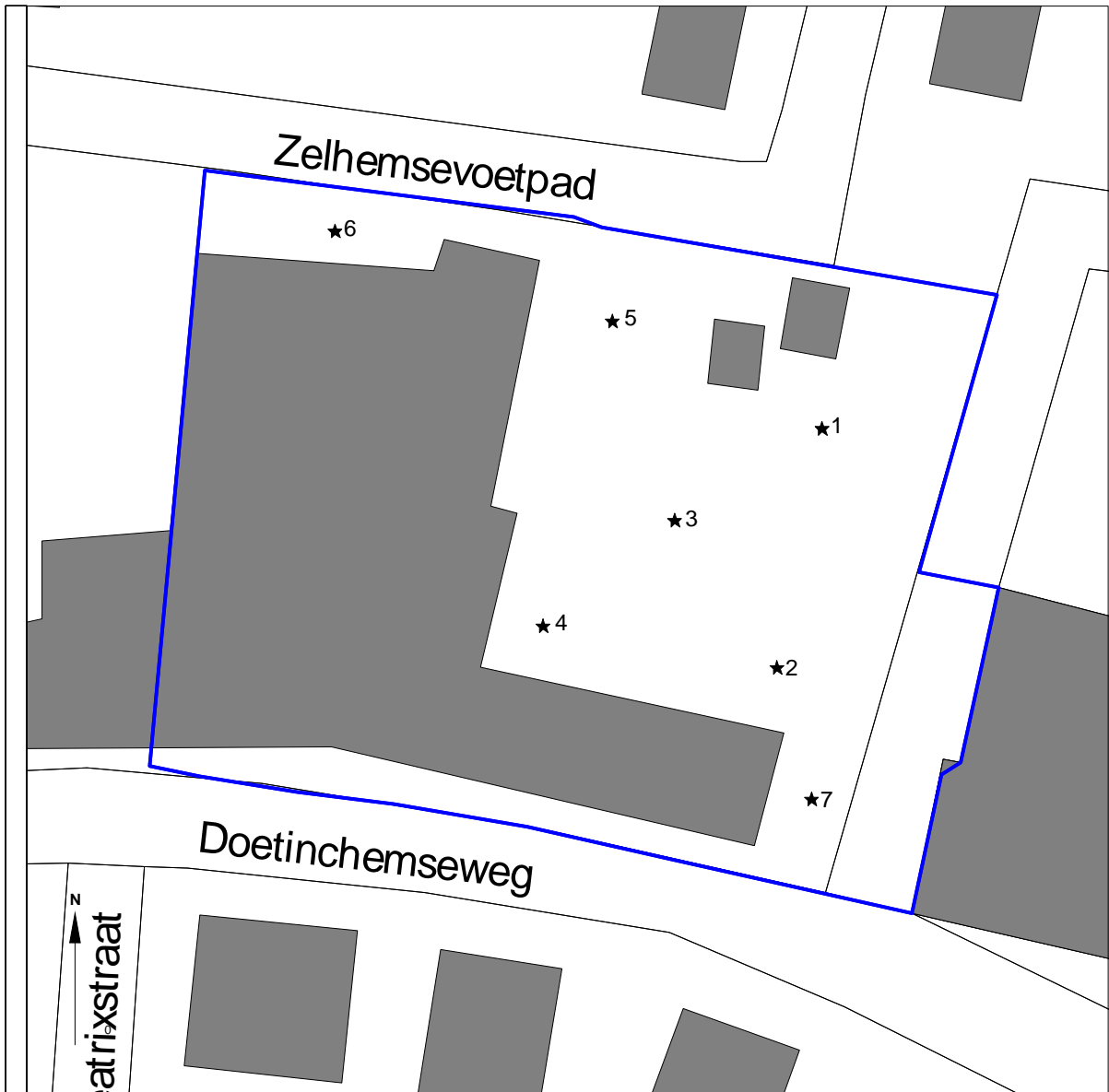
Gezien de aanwezigheid van zwarte enkeerdgronden, de daaruit voortvloeiende hoge trefkans en de ligging binnen de historische kern vna Varsseveld wordt, indien de geplande bodemverstoringen beneden 30 cm –mv plaatsvinden, de aanbeveling gedaan een karterend/waarderend inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van proefsleuven. Dit onderzoek heeft tot doel vast te stellen of er sprake is van een archeologische vindplaats en eventueel de waarde hiervan te bepalen. Voor een dergelijk onderzoek dient een door het bevoegd gezag, de gemeente Oude IJsselstreek, goedgekeurd Programma van Eisen te worden opgesteld. Indien de geplande bodemverstoring minder diep dan 30 cm –mv zal plaatsvinden, is vervolgonderzoek niet noodzakelijk. Het is echter aan het bevoegd gezag om te bepalen of en in welke vorm een vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Varsseveld (gemeente Oude IJsselstreek) - Doetinchemseweg 6-16

Boorpuntenkaart

Legenda

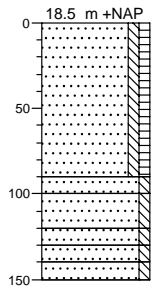
- Plangebied
- Bebouwing
- Boorpunt

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: J.J.A. Wijnen

Bijlage 1 Boorprofielen

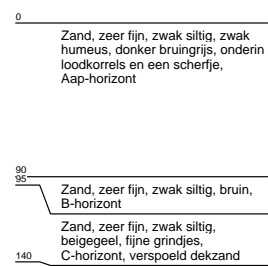
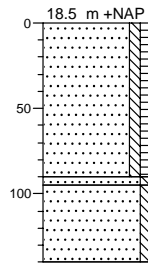
Boring: 1

X: 228845
Y: 440082

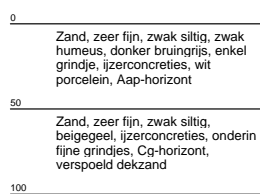
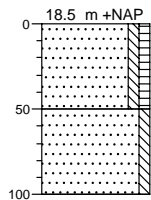
Boring: 2

X: 228842
Y: 440064

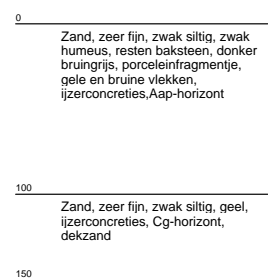
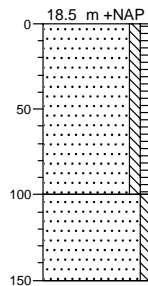
Boring: 3

X: 228834
Y: 440075

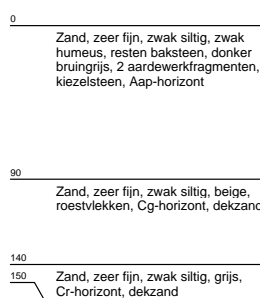
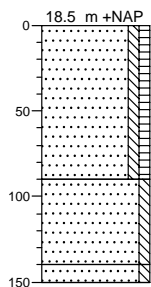
Boring: 4

X: 228824
Y: 440067

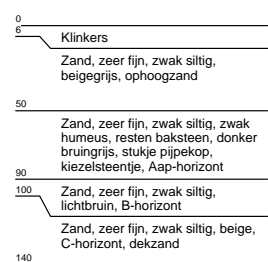
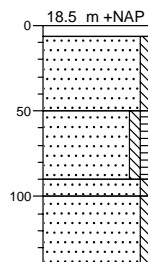
Boring: 5

X: 228829
Y: 440090

Boring: 6

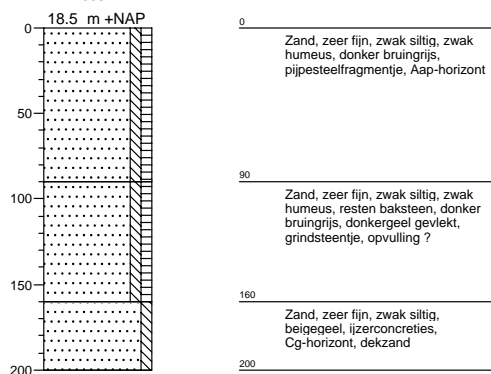
X: 228808
Y: 440097

Bijlage 1 Boorprofielen

Boring: 7

X: 228844
Y: 440054

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.